

Кир Буличов

Богатият старец

1.

Олга Герасимовна познаваше стареца по стъпките. Той крачеше тежко, бавно, но не гътузеше, не влачеше нозе, а ги притискаше към земята и дъските на тротоара късо изпукваха, пропискваша под тях. Старецът заставаше пред будката, поздравяваше и мълчеше. Имаше лице на благороден актьор, с голям нос и дълбоки бръчки на бузите. Олга Герасимовна вадеше новото списание и го слагаше пред него. Той бавно го прелистваше, а сетне ѝ го връщаше. Никога нищо не купуваше и това харесваше на Олга Герасимовна, която смяташе, че е неразумно да се пилеят пари за списания.

– Есен е вече – казваше старецът.

– Есен е – съгласяваше се Олга Герасимовна.

В думите на стареца имаше заплаха. Есента изглеждаше стихийно бедствие. Олга Герасимовна изговаряше думата меко и лирично, успокояваше, че не всичко е загубено, че и есента си има своята прелест.

– Няма да смогнат да приберат картофите – казваше старецът.

– Може все някак да се справят – отвръщаше Олга Герасимовна.

Ако дойдеше някой, старецът млъкваше и чакаше. Олга Герасимовна бързаше да изпрати купувача.

– Утре ще получа „Советский зкран“. И „Здраве“ – казваше тя.

– Непременно ще намина – отвръщаше старецът, сякаш отдавна чакаше тези списания. – Притесняват ли ви очилата?

Олга Герасимовна имаше нови очила и веднъж се оплака, че я убиват на носа.

– Благодаря, свиквам по малко – отвръщаше Олга Герасимовна. – Как върви работата ви?

Старецът беше пенсионер, живееше сам и веднъж каза на Олга Герасимовна, че прави опити.

– Благодаря, напредва – отговаряше той.

Тя навеждаше глава, поглеждаше стареца крадешком, жалеше го. Горното копче на палтото му висеше на едно конче. Единственият му син беше загинал някъде, жена му отдавна бе умряла и нямаше кой да се погрижи за него.

– Да тръгвам – казваше старецът.

– Елате утре – отвръщаше Олга Герасимовна. Искаше ѝ се да му напомни да си сложи шалче, но не се реши.

2.

Алла слезе по скърцащата стълба на първия етаж. Ядосваше се, че посетителят дойде съвсем ненавреме. Утре се чака ревизия от областния музей, а тя още не е свършила проверката на среброто. И сякаш напук директорката вече цяла седмица изнася лекции в района.

В първата зала, до витрините с кости и макета на жилище на първобитния човек, я чакаше благороден и суров на вид старец с черно палто и изтъркана чанта.

– Вие ли сте директорката? – попита старецът строго.

– Не, аз я замествам – каза Алла. – Какво ще ни предложите?

– Имам колекция от стари монети – отвърна старецът. – Ще представява ли интерес за музея?

– Не – каза Алла. – Сега не купуваме. Краят на годината е, нямаме никакви пари.

– Значи да се обърна към областния център? – Старецът беше разочарован.

– Нека да я видя първо – рече Алла. В малките провинциални градчета понякога изскачат такива находки, че и столицата би им завидяла.

В директорския кабинет старецът извади от чантата брезентова торбичка, развърза я и я хвана за дънцето. Монетите рукнаха на масата и потекоха към ъглите ѝ. Алла подложи шепи, за да ги задържи и разбра, че не е колекция, а имане – монетите бяха еднакви, непочистени и съвсем доскоро са стояли в глинен съд. Колекционер не се е докосвал до тях.

– Къде ги намерихте? – попита Алла.

– Не съм ги намирал – отрече старецът. – Събирах ги. Много години.

– Не ви вярвам – каза Алла. – Това не е колекция.

– Как познахте? – попита саркастично старецът.

– Това ми е специалността. И разберете, ако монетите са от съкровище, за нас е много важно да знаем къде е намерено, в какво, при какви обстоятелства...

– И сетне да ми го отнесете за едно „мерси“.

– Защо? Ще получите съответното възнаграждение.

Старецът повдигна торбичката, а с другата ръка засъбира ва куп монетите.

– Няма да се разберем – рече той. – Не исках да ви призная в началото, но сега съм принуден да ви кажа: колекцията е на покойния ми син. Ще се наложи да я нося в областния център.

– Оставете адреса си – каза Алла, без да се надява, че старецът ще я послуша.

Успя да разгледа монетите. За щастие бяха рубли от втората половина на XVIII век и не представляваха особена ценност.

– Да не съм луд – отвърна старецът.

3.

Върна се в къщи през дворовете. Тая гарга от музея като нищо можеше да се опита да го проследи. Старецът беше недоволен от себе си. Понякога дори се гледаше отстрани и се чудеше колко грозно и неправилно живее. Скъперничеството го тикаше към необмислени постъпки. Предвкусвайки парите, той ставаше непредпазлив.

На стълбите седеше съседът Северов, тромав човек, когото пъдеха да пуши навън. Пушеше с наслада. Старецът пое дълбоко въздух и престана да диша, за да не се трови с дима. Не обичаше Северов заради мудния му ум и заради готовността му да се съгласява с всичко предварително. Избягваше жена му, която смяташе, че целият свят е нейна собственост, а Северов – вещ, ползата от която е минимална, ама е жалко да я изхвърлиш. Шестгодишната им дъщеря Светлана приличаше на баща си. Дразнеше го добродушният ѝ мързел и привързаността ѝ към него, стареца – незаслужена и ненужна.

Старецът влезе в стаята си и преди да се съблече, хвърли торбичката на масата, монетите дръннаха, а Светлана попита от вратата:

– Толкова много пари ли имаш, дядо?

Старецът захлупи с длан торбичката и отпрати Светлана. Каза го сърдито и тя се обиди. И макар че оръдията ѝ траеше десетина минути, тя ревна в коридора, веднага хлопна врата и майка ѝ попита делово:

– Кой те обиди?

Старецът сложи резето.

Сетне съблече палтото и скри торбичката зад шкафа. Няма да ходи в областния музей, защото жената от тукашния като нищо можеше да позвъни и да ги предупреди.

4.

Старецът вървеше по улицата. Вече стана съвсем тъмно, подмина и последния фенер. Нощта се случи лунна, но облачна и светлината по пътя беше измамна и колеблива. Манастирските стени, варосани донякъде от реставраторите, светеха на луната, сякаш в операта се играеше нощна сцена.

Стигна до скелето и внимателно се изкачи по стълбата към ръба на стената. Катереше се бавно, но не защото се безпокоеше, че скелето е нестабилно, а за да не го чуе пазачът.

Като си поотдъхна, старецът отиде до прозореца. Пазачът четеше вестник и клатеше глава, вживявайки се в текста. Беше по-млад от стареца, но не му се налагаше нощем като някакъв крадец да се прокрадва по скелето и да се промъква през храстите. Дожаля му за собствената му неуредена старост, ала веднага забрави за това, защото беше време да действа.

В другия двор реставраторите бяха приключили, но още не си бяха прибрали бъчвите от бои и дъските. На вратата на катедралата висеше голям катинар, старецът я подмина – знаеше един проход надолу, под зимната църква до трапезарията.

В подземието беше усойно, под краката шумяха листа и скърцаха тухлени парченца. Старецът направи три крачки и запали фенерчето. Ниското помещение се простираше далече напред, а върху мазилката някакъв турист бе сварил да напише с квадратни букви „Костя“. Тук имаше и много стари надгробни плочи.

По-рано старецът се страхуваше от такива места. Ако го бяха попитали защо, щеше да отговори, че тук може да се крият хулигани. Хулиганите нямаха нищо общо. Страхуваше се от нещо отвъдно, но го беше срам да си признае. Сега отвъдното не го плашеше, защото сам той проникна зад пределите на онова, което е достъпно за другите хора.

Старецът извади от джоба си апарата и нагласи фенера, та да се виждат деленията на циферблата. Сетне подкачи с нокът тънката антена и я издърпа.

Започна пътешествието си от онова място в стената, където миналия път намери скривалището с монетите. Парчетата от гърнето, в което бяха, и сега се търкаляха по земята. Никой няма да ги забележи сред всевъзможния камънак.

Старецът сложи стрелката на индекса за сребро. Да се издирва на тъмно беше неудобно, защото като преместеше стрелката на друго вещество, трябваше да вади таблицата и да търси по нея съответната скала. А как, когато държиш и фенер, и апарат.

Старецът прекара антената покрай стената, отгоре надолу, и следеше дали ще светне лампичката. Но дълго нямаше промяна, докато не стигна до края на подземието и не изви покрай стената вляво. Тогава лампичката светна за малко, но радостта му беше прибръзана. Когато провери разстоянието и тежестта на среброто, разбра, че някъде на три метра под краката му лежи една монета. Не си струваше да копае заради нея.

След петнадесет минути старецът се умори, върна се при надгробните плочи до входа и седна на една от тях. Би трябвало да отиде до стаячката на пазача и да провери дали не е тръгнал на обиколка. Ала издирванията с апарата винаги му костваха много усилия и сега пак беше като изстискан. Затова реши, че пазачът и без туй няма да надникне тук.

Старецът беше недоволен от апарата, защото се налагаше всеки път да го мести на нова скала. Трябваше да се измисли как да се настрои изобщо на метал. За да може още веднага да търси всичко наведнъж. И злато, и сребро, и дори платина. Въобрази си, че вече е измислил как да го направи. Изобщо в последно време му се струваше, че апаратът е негово изобретение и непременно ще го усъвършенствува.

В подземието беше влажно и мразовито. Старецът намери в таблицата номера и превключи апарата на злато. Би трябвало да си върви у дома, все едно, щом се случи толкова ялов ден, нищо няма да намери. Ала тогава му се стори, че точно в центъра на подземието е зарито златно съкровище.

Позна. Докато вървеше към центъра, лампичката светна. Имаше злато.

Старецът стесняваше кръга, додето не намери точката, където недълбоко, на около трийсет сантиметра, бе зарито нещо дребно, но златно. Имаше само нож и той приклепна и застърга с него сбитата земя. Сгорещи се, защото за пръв път намираше злато.

5.

Нощният пазач дочете вестника, надяна памуклийката и каскета и реши да обиколи двора. Миналата седмица тук се напъхаха момчета от техникума. Връщали се от кино и се вмъкнали, ей така, от щуротия. Едното падна от скелето и си счупи крака. Викнаха пазача в изпъкнала, макар че не беше виновен.

Из манастира вееше не много силен, ала студен вятър и беше някак си тревожно. Пазачът съжали, че кучето умря, с него беше по-спокоен.

Мина край катедралата, изкачи стъпалата и провери катинара. До дъното на двора, където беше параклисът с мощите на св. Инокентий, не отиде. Реши да стигне до трапезарията и да се връща, тъкмо в туй време чайникът ще заври.

Стори му се, че някой сумти зад вратата на подземиеото.

Пазачът се вслуша и понечи да се върне, за да вземе оръжие или да извика милиция. Сумтенето не спираше, тогава той предпазливо слезе към подземиеото и надникна през отвора на вратата. Насред подземиеото някакъв човек човъркаше земята и си светеше с джобно фенерче. Беше сам. Тогава пазачът му викна:

– Стой! Излизай оттам!

Човекът ахна и изпусна фенерчето. То се отърколи по пода и освети стените и сводовете на подземиеото.

Пазачът се окуражи, но не дотолкова, че да влезе. Заплашваше неизвестния човек със съд и милиция, ала за да осъществи заплахата, трябваше да напусне поста си до входа. А старецът не помръдваше, защото до златото му оставаха само няколко сантиметра.

Щом се съвзе от уплахата, страшно го доядя на пазача, че не позакъсна поне десетина минути. Старецът с учудване забеляза, че ръката му продължава да се движи, ножът се огъва и гризе сбитите камъчета. Всичко в него се противеше – трябва да бяга, да се крие в храстите, но ръката продължаваше да се труди.

А пазачът така и не набра кураж да влезе. Не виждаше човека, но мълчанието беше заплашително и той накрая млъкна и даже отстъпи назад, защото му се стори, че оня се е промъкнал към изхода.

В туй време старецът удари още веднъж с ножа, той изскърца и се счупи. Пъхна пръстите си в дупчицата, напипа гладко, заоблено парче метал и усети вътрешната топлина на истинската скъпоценност.

Сигурно беше халка или пръстен... Навън бързо изчаткаха нечий стъпки и старецът се сети, че пазачът е изтичал за оръжие или за да повика милицията. С известно учудване старецът си помисли, че този път алчността го спаси, защото го накара да не мърда, докато нервите на пазача не издържаха.

6.

Стъпките на стареца бяха други, не както винаги. Олга Герасимовна веднага го разбра. Бяха изгубили отчетливостта и равномерността си. Старецът се появи пред будката, Олга Герасимовна го погледна разтревожено и реши, че е болен. Но той беше пиян.

– Моите почитания – каза старецът.

Никога по-рано не бе говорил така, не му приличаше. Повече му подходеше коректното „добър ден“.

Олга Герасимовна се смая. Шапката му беше килната над ухото, а черното палто – разкопчано. Тя вече си беше създала един образ за него. Според него старецът не само не пиеше, но и презираше спиртните напитки.

– Не ми забелязвайте – каза старецът. – Не ми забелязвайте, защото постигнах големи успехи.

– Честито – отвърна сухо Олга Герасимовна, загледана над главата му.

– Ама наистина – каза той. – Така е.

– Получих нови списания – рече Олга Герасимовна. – Искате ли да ги разгледате?

– Какво да им гледам? Ще ги купя.

Олга Герасимовна внимателно сложи на шанда пред него „Советский экран“ и „Здраве“, той извади пет рубли и ѝ ги подхвърли. Изведнъж тя се уплаши, че ще ѝ каже „не ми връщайте ресто“, което би сложило край на сърдечните им отношения.

Но старецът не го каза. Забеляза, че погледът на Олга Герасимовна се спря на старинния масивен златен пръстен с печат, който представляваше някакъв герб.

– Моя собственост – каза старецът. – Ценност, която принадлежи лично на мен.

Олга Герасимовна отброи рестото и за да не му даде възможност да ѝ каже „не ми връщайте“, попита:

– Много ли е стар?

– Още не съм го определил, но подозирам.

Замисли се нещо и изведнъж се килна настрани, та едва смогна да се вкопчи в края на шанда.

– Фактически – каза той – сега съм го ударил на пиене. Нещо, което

ми е неприсъщо, макар че има своето оправдание. Всичките ѝ подозрения са безпочвени. Разбирате ли?

Старецът намигна на Олга Герасимовна, но тя не знаеше, че той има пред вид Алла от градския музей, макар че кимна послушно. Искане ѝ се да му каже да си върви у дома.

– Ето това – вдигна старецът ръката с пръстена – са плодовете на моята научна работа.

Олга Герасимовна разбра, че пръстенът му е малък. С мъка беше пхнат на малкия пръст.

– Ако желаете – каза старецът, – мога да ви го подаря. Такова украшение ще подхожда на вашите прекрасни пръстчета. Как мислите?

– Престанете, моля ви – рече Олга Герасимовна. – Държете се така странно...

– И неестествено – каза старецът. – Точно така. Защото седмици наред не ми вървеше. А сега ми потръгна. И винаги ще ми върви. Самостоятелна квартира ли имате?

– Живея със сестра си – отвърна Олга Герасимовна.

– Още не сте стара – каза старецът.

Олга Герасимовна премълча.

– Не сте стара, повтарям. А хората ги влече един към друг. Особено ако мога да ви осигуря.

– Как не ви е срам!

– Че какво е станало? Ще дойдете ли у дома да прием чай? Ще купя торта.

– Не, благодаря – отказа Олга Герасимовна. – Няма да дойда у вас.

– Ще дойдете – настоя старецът. – Ако не днес, утре. Виджте какво ще ви покажа – каза той и извади от вътрешния джоб на палтото апарата.

Олга Герасимовна видя кутийка, подобна на транзистор.

– С тая чудесия, изобретена лично от мен, снощи, само за една вечер, виджте какво припечелих.

Пръстенът описа дъга пред лицето на Олга Герасимовна. Тя се извърна.

– Срамувате ли се? – попита старецът. – Ама научким.

7.

Старецът лъжеше, но и сам не го забелязваше. Никакъв апарат не беше изобретил. Съвсем наскоро се досети, че има полза от него, ала възможностите на машинката така го стъписаха, че я сложи по-високо от самото изобретение.

Апаратът повече от година си стоя заедно с другите неща на сина му и старецът знаеше за него, дори беше запознат с принципа му. Като обясняваше синът, той беше необходим на геолозите при издирването на метали и всякакви полезни изкопаеми. Представляваше молекулярен приемник. Ако се постави на индекса на веществото, което трябва да се намери, той определяше има ли наблизо вещество с такава молекулярна структура и сигнализираше с лампичката. Сетне можеше да се определи далече ли е веществото и дори в какво количество.

Синът му и още един, Иванов, когото старецът никога не беше виждал, бяха направили този апарат. Готвеха го за експедицията, а преди това синът му си дойде, тъкмеше се да ходи на курорт, дълго разказваше на баща си колко много неща в геологията зависят от този апарат и старецът му съчувствуваше и се надяваше, че сега ще спечели много и ще се ожени. Макар че нищо не говореше, защото синът му не обичаше такива приказки.

А през пролетта синът замина на курорт, да се зареди със слънце, както сам каза, и се удави в Черно море, въпреки че плуваше отлично. Старецът остана сам. А подир месец – вече се беше върнал от Сухуми, където погребяха Коля, и беше в мрачно, безизходно настроение – дойде писмо от Иванов, който питаше къде са записките на сина му и апаратът. Отговори, че не знае. Тогава и през ум не му минаваше да присвоява апарата, хич не му беше до него, но обвиняваше много хора за смъртта на Коля. Неприязънта му се разпростря и върху колегите на сина му. Не бяха опазили Коля. Ако не беше тази експедиция, нямаше да отиде по никое време на Кавказ, когато морето е студено и бурно, ами би тръгнал като хората през лятото и сега щеше да е жив.

След година старецът се захвана да подреди Колините книжа, намери таблицата на индексите и се досети, че е свързана с апарата. От мъка и безделие извади апаратчето, сложи му батерии и се научи да си служи с него, защото беше бивш инженер, макар и в друга област.

На прозореца стоеше оловен войник, спомен от Коля; някога си

играеше на войници, а този знаменосец обичаше най-много и си го запази. Старецът намери индекса на оловото и лампичката светна. Сетне разбра как да си служи с антената за насочване и даже определи теглото на войничето, провери го на везните и се замисли.

Цял живот беше работил за пари. Не винаги успешно, защото беше свадлив и страхлив. Гледаше да икономисва, ала докато беше жива жена му, не смогваше да сложи нещо настрана. А старецът искаше да има много пари. Не знаеше точно колко, но предполагаше, че с дългогодишния си труд и пестеливостта си е заслужил правото на големи суми.

И ето, седнал с апарата наред стаята, след като го беше изпитал на разни неща – беше открил къде е сложена другата аметист, която Коля донесе от първата си студентска практика, определи теглото на всички чаши и чашки, на чайника, разбра какво е разстоянието до стените, – той се замисли какво да прави по-нататък.

Влезе съседското момиченце Светлана и старецът, който в последно време свикна да се вглежда в различните метали, забеляза на китката ѝ жълта гривна. Той не одобряваше желанието на момичето да се кичи от малко и намираше вина у майка ѝ, но сега помисли и попита:

– Медна ли е, Светлана?

– Какво, дядо? – не разбра Светлана. – Това радио ли е?

– Да – отвърна старецът и нагласи индекса на бронз.

Индексът беше сложен като на всички сплави. Лампичката не светна. За да не си отиде Светлана, стана нужда да ѝ даде да си поиграе с аметистовата друга. Старецът се докачи, че не може да познае евтината гривничка. Канеше се да пита родителите ѝ, но в това време намери индекса на месинга и излезе, че е познал. Приятно му стана.

Когато Светлана си отиде, доволна, че дядото беше толкова добър и не я пъдеше като друг път, старецът си легна, а през нощта сънува гривни и пръстени. Ала не месингови, а златни, целите в скъпоценни камъни. И кой знае защо, лежах в земята, в дупчицата, която той бе изровил.

Както на ученика му се присънва решението на задачата, над която е висял цялата вечер, така и решението на проблема какво да прави с апарата дойде при стареца насън.

Градчето беше малко, но имаше много стари къщи, две гробища и манастир в покрайнините. Там положително бяха скрити много ценни неща, които не принадлежаха никому, или по-точно бяха на стареца, като най-близък роднина на Коля. Оттогава всеки път, когато тръгваше на лов, все повече и повече, затъвайки в хазарта на иманярството,

старецът го наричаше опити. Дори пред себе си.

Започна от гробищата, където го чакаше голямо разочарование, защото апаратът на няколко пъти му посочи отделни сребърни и златни предмети, но всички бяха на около два метра под земята и нямаше как да се добере до тях. Старецът начерта плана на гробището – получи се нещо като пиратска карта – и отбеляза с условни знаци ценностите.

После отиде в манастира, където още на втория ден намери гърне със сребърни монети, а на третия, когато едва не попадна в ръцете на пазача – златния пръстен.

8.

– Вие си мислите – каза старецът, – че съм купил или дори откраднал този пръстен.

– Опазил ме бог – възрази Олга Герасимовна. – И през ум не ми е минавало.

– Можеше и да ви мине, не се обиждам – рече старецът. – Понеже го намерих. Не ме гледайте така, намерих пръстена не случайно, а целенасочено. И нямам намерение да го връщам. Сега ще ви обясня.

Но не можа да ѝ обясни веднага, защото пред будката спря човек със син шлифер и поиска някакво списание. Старецът протегна ръка за аппарата, но Олга Герасимовна го покри с вестник, сякаш бе усетила, че машинката не е предназначена за чужди очи. Старецът ѝ беше благодарен за това и дори се убеди, че не е сбъркал, като реши да се довери на тази добра жена.

– Така – започна вече по-уверено, когато купувачът си отиде, а Олга Герасимовна побутна аппарата към неговата ръка, – извинете, бихте ли ми казали от какъв метал са обичите ви? Подозирам, че са сребърни.

– Платинени са – едва не се обиди Олга Герасимовна. – Може да не изглеждат особено ценни, но ги получих от майка си. И камъните са истински – гранати.

– Но на мене ми е все едно – отвърна старецът. Вече бе извадил от джоба си списъка на индексите и търсеше номера на платината.

Откъм реката вееше леден вятър и носеше дребни сухи снежинки. Сякаш не извираха от сивото тъмно небе, а нейде отдолу, изпод урвата и летяха като тополов пух.

– Ето – каза старецът – виждате ли? Нагласям на индекса на платината и какво става?

На аппарата светна мъничка лампа.

Олга Герасимовна се наведе и леко се посмръщи, защото от стареца лъхаше на водка.

– Наблюдаваме – каза той, – че някъде наблизо има платина. Права сте. Майка ви не ви е излъгала.

– Ами защо ѝ е трябвало да ме лъже? – учуди се Олга Герасимовна. – Че аз на златар ги носих преди пет години.

– Все пак проверихте – с удоволствие отбеляза старецът. – Добре сте сторили.

Олга Герасимовна се изчерви, защото не искаше да каже това, а в думите на стареца почувствува ирония.

– Аз не за това – каза тя, – а защото...

– Ето – старецът не я слушаше, – гледайте. Местим тази стрелка, която показва посоката на платината, докато не спре. Не мърдайте. Ето така. Седемдесет сантиметра. Точно. От вашите уши до машинката. Да погледнем теглото – ето, тука гледайте. Теглото е четири грама, не, осем – защото имаме два обекта. Ясно ли е?

– Не – каза Олга Герасимовна.

– Обяснявам. С помощта на моята машинка можем не само да открием всеки метал или минерал, но и да разберем на какво разстояние, в каква посока и в какво количество е той. Сега ясно ли е?

– Но това е такова откритие!... И вие сам?...

– Заедно с Коля, покойния ми син – каза старецът честно.

– Ала не е ли редно да се предаде където трябва? – неуверено промълви Олга Герасимовна.

– Виж, това е неразумно – възрази старецът. Поизтрезния от студа и вече съжаляваше за бърливостта си.

– Не се тревожете – каза Олга Герасимовна, която правилно изтълкува движението му. – Няма да кажа никому. Разбирам, че би могло да се оцени превратно...

9.

Снегът, като захвана да се сипе вчера, продължи и през нощта и ето вече цяла сутрин не спираше. Беше студен и бодлив. Старецът се събуди късно, отвратен от себе си. Усещаше ясно, че е стар, че мускулите отказват да му служат, да носят тялото му. Едва към десет часа се самозастави да се привдигне и да отиде в кухнята, за да сложи чайника.

Беше събота и Светлана стана по-късно, с родителите си. Северов, както винаги, седеше на стълбата и пушеше, а жена му стягаше Светлана за екскурзия с детската градина. Щяха да ги водят в парка, в крайнината, където, обрасли с червеникава трева, се точеха крепостните валове на руините от старата крепост, която някога бе сложила началото на града. Светлана спореше с майка си, инатеше се да върви с гривничката, защото обичаше да се докаросва.

Старецът не се намесваше. Усещаше тлееща болка в слепите очи, а коленете му трепереха. Това беше несправедливо, защото тъкмо сега, когато с такова закъснение му се усмихна щастието, здравето трябваше непременно да го допълва.

Старецът хвана дръжката на чайника с края на не особено чистата си пижама и докато се мъknеше към стаята си, се сети, че вчера, когато беше пиян, забрави да купи хляб. А и млякото свърши.

Тогава си спомни и за глупашкото, безсмислено посещение при Олга Герасимовна и се засрами.

Празната четвъртинка, забравена на масата, му напомни за позора и той я запрати в ъгъла, без да погледне накъде се е търкулнала.

Ами къде е пръстенът? Старецът тикна чайника на поставката и се втурна към черното папто, закачено в ъгъла. Златният пръстен беше в страничния джоб.

Сложи пръстена на масата и докато запари чая, все заничаше към него. Сетне седна да изчака, додето позакрепне, и се помъчи да си спомни къде ли държеше аспирина.

Отначало не се сети, а после не се и реши да поиска от съседите, ами се преоблече – не се канеше да излиза скоро, но беше свикнал с реда в живота си на самотен човек, който се състои от малки ритуали. Преобличането беше един от тях и се извършваше между кипването на чайника и закуската.

После старецът извади от бюфета чинийка с бисквити, захар и

закуски. Чаят го сгря и като се настани до прозореца, старецът се замисли какво ще стане по-нататък – догодина или още по-късно.

Мислите му бяха разсеяни, неясни, но приятни. Замислено търкаляше по масата златния пръстен. Не се готвеше да става милионер, не искаше вила в Крим или лека кола „Волга“. Винаги е бил алчен, знаеше, че е така, мразеше собствената си алчност и завиждаше на хората, които можеха да пилеят пари или да купуват цветя на жена си. Старецът смяташе, че не е виновен за собствените си недостатъци и хвърляше вината върху живота си. Сега ще сложи край на това. Ще победи своята досадна, гадна алчност. Ще бъде точно толкова богат, че да не мисли за пари, докато е жив.

Изад облаците, които все още ръсеха ситен сняг, надникна слънце-то и снежинките блеснаха като искри на тъмния фон. Старецът бе обзет от тихо умиление пред красотата на природата, примесено с тъга, защото я откриваше твърде късно и не се знаеше докога ще може да и се любува.

Времето течеше незабележимо, само гладът и гласовете в коридора го отвлякоха от приятните мисли и той погледна часовника. Вече беше дванайсет.

Старецът се послуша. Северова пискеше в коридора, че е време за обед, а Светлана още я няма. Реши да обядва в града, в стола. Скри пръстена под бельото в гардероба, сетне намисли да вземе апарата, та след като се нахрани, да поседи в градината и ей така, за собствено невинно развлечение, да провери много ли минавачи носят златни неща. После трябваше да се отбие при Олга Герасимовна и да ѝ се извини за вчерашното си поведение.

Старецът се замисли къде ли сложи апарата. Явно го е извадил от джоба, но къде го бутна след това, не помнеше. Първо надникна в чекмеджето на гардероба, където обикновено го слагаше, ала черната кутийка не беше там. Старецът прерови джобовете на палтото и костюма си, вдигна възглавницата на дивана, надникна под дюшека. Наведе се с мъка и надзърна под гардероба. Спомняше си поред всички скривалища, които бе измислял за машинката, ала никъде я нямаше.

Откритието, че някъде е оставил, изгубил е апарата, разтърси като гръм мозъка му. Отпусна ръце. Апарата го нямаше. Трябваше да го проумее по-рано и да тича да го търси, а не да рови по кюшетата. Нямаше апарата, нямаше пари, нямаше бъдеще. Така добре измисленият живот свърши... Старецът стоеше посред стаята. Беше много стар и нико-му ненужен.

В коридора се чу звън, после стъпките на Северова и гласът ѝ:

– Най-сетне.

Старецът се мъчеше да си спомни къде за последен път бе държал апарата в ръка. Излизаше, че при будката. Даже го оставя на щанда. А после какво стана? Върна ли му тя машинката?

Господи, не му я върна.

И лицето на Олга Герасимовна, изплувало пред очите му не беше добро, а таеше хитра закана. Че какво ѝ струваше да излъже пияния, беззащитен старец? Отиде при нея, разкри си душата, всичко ѝ обясни... То се знае, будкаджийката е разбрала, че машината ще ѝ бъде полезна от стареца. И сега се прокрадва из гробищата или в някое друго потайно място, натиска копчето, избира индексите...

Старецът не помръдваше. Гледаше с празни очи през прозореца и се мъчеше да си спомни дали Олга Герасимовна видя списъка на индексите и може ли да е запомнила номера на златото? Нали ѝ обясни всичко подробно.

Не чу поредния взрив от гласове в коридора. Дойде Северов и жена му го изпрати при съседите да разбере дали дъщеря им се е върнала от екскурзията.

Сетне започна да се стяга, но не можа да си намери шапката – бързаше да не изпусне Олга Герасимовна в будката, ако, разбира се, е отишла на работа, а не е заминала в друг град.

Отново се позвъни. Северова се стрелна по коридора, проклинайки мъжа си и дъщеря си. Ала дойде някой друг и Северова каза:

– Мислех, че са моите, кого търсите?

Нещо ѝ отговориха, старецът не слушаше, завързваше обувките си. Северова обясняваше защо се тревожи, обедът е на масата, а няма кой да я чуе. Другият глас я успокояваше. Още веднъж хлопна вратата, върна се Северов, гласът му се вплете в женските гласове в коридора. Сетне от общия шум се отдели гласът на Северова: „... И да не се връщаш без нея!“

Почука се на вратата на стареца, той не можа да си завърже обувката, хвърли един поглед на масата – няма ли нещо излишно, прекрачи към вратата и каза ядосано, като човек, откъснат от работата:

– Кой е? Влезте.

Влезе Олга Герасимовна.

Беше с ново палто и пухкаво шалче, от нея лъхаше приятно на здраве, зряла красота и благосклонност към хората.

– Извинете – каза тя, – че дойдох, без да съм поканена.

Старецът беше смутен и нищо не отвърна.

– Цяло нещастие – продължи тя, – не мога да си представя как водят по студа такива дечица на екскурзия. Извинявайте, но помислих, че сигурно се притеснявате, във вчерашното състояние можехте и главата си да оставите някъде, ала се надявам, че това не е типично за вас. Разбирате ли, когато симпатизираш някому, не ти се иска да се разочароваш, просто ле можете да си представите...

Думите ѝ се лееха като спокоен топъл поток, не спираше нито за секунда, защото се мъчеше да скрие смущението си – не беше свикнала да ходи някъде, без да е поканена.

Извади от чантата черната кутийка, подаде я на стареца и той грабна машинката, учуден от силата и здравата хватка на пръстите си.

– Когато си отидохте – продължаваше Олга Герасимовна, без да обръща внимание, че старческата ръка милва и гали апаратчето, – не го забелязах веднага. После се сепнах, мисля си: ама че ужас, как ли ще се притеснявате, а пък аз нямам адреса ви. Първо мислех, че скоро ще се върнете, но вие не дойдохте. Е, добре, викам си, доста пиян сте били, легнали сте си, на сутринта ще дойдете. Нали рано отварям, нямаше как да ви потърся веднага. А после още повече се притесних, сетих се, че веднъж споменавахте „Градинарска“ улица, до стръмнината. Затворих будката; може би нямаше да се тревожа толкова, но вие вчера ми разправяхте за качествата му, представям си колко е ценен...

Тя още стоеше на вратата и старецът най-сетне проумя, че трябва да я утеши някак, да я покани, а в същото време най-много му се искаше да провери работи ли машинката, дали не се е строшила от непохватно докосване, а не биваше да го правн, защото можеше да обиди Олга Герасимовна.

10.

Седяха в ресторанта на улица „Толстой“. Нямахме много хора. Олга Герасимовна не беше никак гладна, съгласи се да дойде само защото беше трогната колко радостен и благодарен ѝ беше старецът, че не я е домързяло да му донесе машинката, и ѝ беше малко смешно, защото се стесняваше от нея.

Щом мина първото стъписване, старецът усети страшен глад. Очисти старателно чинията с борша, сега хапваше второто, беше възбуден и в промеждутъците на изповедта си успяваше да смути Олга Герасимовна с несръчните си комплименти – за външния вид и дрехите ѝ.

Не вдеше машинката от джоба си, но като говореше за нея, се потупваше по гърдите, убеждавайки се с радост, че апаратът е налице.

Сетне седяха на пейка в градината и минавачите се чудеха, защото беше много студено и дори младежите не сядаха на пейките. Старецът не усещаше студа, а Олга Герасимовна не искаше да го тревожи с желанието си да се прибере на топло. Едва когато краката ѝ се вкочаниха, тя го каза на стареца с виновна усмивка, а той много се смути и захвана да се самобичува за невнимателността си, което също ѝ беше приятно.

Запътиха се към къщата на Олга Герасимовна и в този миг срещнаха тичащия Северов. Старецът не би го забелязал – какво го засяга Северов, нищо и никакъв човек, но Олга Герасимовна, която бързо се вживяваше в съдбите на другите хора и ги вземаше присърце, го повика и попита намерил ли е Светлана. Северов вървешком ѝ викна, че Светлана не се е върнала от екскурзия, макар че другите са си дошли, и сега тича в милицията – там е учителката от детската градина, която е виновна, че Светлана се е загубила.

Олга Герасимовна се ужаси и веднага тръгна към Северови, което зарадва стареца, защото не му се разделяше с нея. Северова плачеше в кухнята, там вече бяха съседите и роднините ѝ, съчувстваха ѝ и Олга Герасимовна тутакси се включи в тая женска залисия, сякаш и тя беше нейна роднина. Старецът се прибра в стаята си, защото знаеше, че ще намерят момиченцето – може ли да се загубиш в малко градче? В коридора изтрополяха тежки мъжки стъпки. Надникна от вратата и като видя, че са дошли двама милиционери с куче, веднага я захлопна, защото кучето можеше да подуши нещо излишно, не е изключено през нощта да са го водили в манастира.

Ала кучето заведоха в стаята на Северови, за да подуши Светланините неща. Старецът седеше и чакаше Олга Герасимовна, дори извади празничните чаши, за да пият чай по семейному. Пришпорваше времето, та по-скоро да се намери това момиченце, защото разбираше, че докато продължава неизвестността, Олга Герасимовна няма да се върне към личните разговори.

Беше почти тъмно, когато Олга Герасимовна надникна в стаята, и старецът запали лампата.

– Работниците от завода тръгват сега – каза тя. – Само че нали е събота, наложи се да се ходи от къща на къща.

– Как я е сполетяло това? – попита със скука в гласа старецът, като разбра, че сега не заема централно място в живота ѝ.

– На хълма са ходили, на развалините. Престъпление е да ги води само една учителка. Истинска хлапачка. Да не ѝ дойде на ум да преброи децата, когато тръгнали да се прибират. И да се сетят чак в града, когато се върнали в детската градина.

– Трябвало е да потърсят в храстите – каза старецът.

– Търсили са, разбира се. Отначало учителката търчала там – още повече време изгубила. После Северов. Но вие знаете...

– Общо взето, не е страшно – рече той. – Само дето е студено.

– Точно така – потвърди Олга Герасимовна. – Сега е минус четири, а през нощта прогнозираят до минус десет...

И изведнъж заплака. За стареца това беше и неочаквано, и странно, защото той не свързваше нито себе си, нито Олга Герасимовна с изгубеното момиченце.

Тя бършеше с кърпичка носа си, вместо да си изтрие очите, и на стареца му се дощя да се усмихне. Но не го направи, защото беше тъжно, че момиченцето може да замръзне. И тогава си помисли, че Северови ще имат и други деца, а виж, той – никога вече. Но не го каза гласно, за да не ѝ се стори, че е безсърдечен.

– Ще я намерят – рече той, – непременно ще я намерят. Да не е тайга.

– Мръква се вече – отвърна Олга Герасимовна.

– Кучето ще надуши следата.

– Милиционерът каза, че се съмнява – вятърът е силен, виелица, мете по земята. Ала ще се опитат.

– Олга Герасимовна – подаде се от вратата някаква непозната жена, – да имате валидол?

Държеше се така, сякаш Олга Герасимовна живееше в тази стая.

Старецът не се обиди. Отиде до гардероба и намери валидол.

– Казах им, че ще бъда тук – обясни, оправдавайки се, Олга Герасимовна.

– Нищо – отвърна старецът.

– Жалко, че вашата машинка търси само метали – каза Олга Герасимовна. – Какво чудо би било, ако вие намерите момиченцето.

– Да – съгласи се старецът. – Само метали.

– Е, аз тръгвам – каза Олга Герасимовна. – Може да им тръбвам там.

„Ама че късмет – мислеше старецът. – Тя може да разкаже за апарата. Там сигурно ще стои някой милиционер или пък някакво началство... А тя ще каже: «Старецът има апарат. Нещо като минотърсач. От сина му е останал. Може да открие всякакъв метал.» И тогава милиционерът ще си спомни заявлението от музея или това на пазача. Момиченцето трябва да се търси дълго, а да се намери и отнеме апаратът е работа за две минути.“

Старецът го извади от джоба си, постоя, вслушвайки се в звуците по коридора. За сега не се отнасяха до него. Къде да го скрие? Постара се да се постави на мястото на милиционера, който ще обискира стаята му. Къде не би погледнал? Следващите петнайсет минути местеше апарата от едно място на друго. Умори се, плувна в пот, струваше му се, че всеки миг ще влязат и ще попитат: „Вие ли използвате за лични цели държавно изобретение?“

11.

– Не, не мога повече – каза Олга Герасимовна, когато пак влезе в стаята и се отпусна на стола, без да забележи колко напрегнато и измъчено е лицето на стареца, който току-що бе пхнал апарата в сандъка с мръсно бельо. – Че измислете нещо де! Имате опит.

– Какво ново? – насили се да попита с обикновен глас старецът. – Още ли не сте я намерили?

– Не съм мислила, че сте толкова коравосърдечен – отвърна Олга Герасимовна.

Беше с подути очи, разрошена и изглеждаше много по-възрастна и тровава, отколкото през деня. Стана му жал за нея, че така се тормози, и тази жалост неизвестно как се прехвърли и върху момиченцето. На стареца не му липсваше въображение и изведнъж си представи колко страшно е в гората, как снежинките парят лицето и колко немилостив е леденият вятър.

– Да бяхте се прибрали в къщи – каза старецът. – Ще ви изпратя, ако искате.

– Как в къщи? – учуди се Олга Герасимовна. – Ще отида в гората.

– Къде?

– Лида, все едно, не можеш я удържа в къщи. Тя вече цялата е там. И грехота е да я спиращ.

Старецът се изненада. Вече няколко години живееше в този дом, а не беше запомнил името на съседката. За него тя беше Северова, жената на Северов.

– Там е студено – каза старецът. – И тъмно. Ще се загубите сама.

– Нищо няма да ми стане – Олга Герасимовна се замисли, а после каза: – Честна дума, само да можех да се сменя с момиченцето, без много да му мисля, сякаш да остана в гората вместо него.

– Щуротии някакви, мистерия – измърмори старецът.

– Ще се намери ли у вас някаква фланела? Утре ще ви я върна.

– Ама разбира се, разбира се. – Старецът извади един почти нов пуловер на сина си и го сложи на масата пред Олга Герасимовна.

– Благодаря – каза тя.

– Ще се радвам, ако мога да ви помогна. С всички сили...

– За вас ли е тая работа – рече Олга Герасимовна, да не обиди стареца. – Студено, тъмно е в гората. Виж, да бяхте пробвали с

апаратчето... Знаете ли, попитах Лида...

Старецът изтръпна.

– Попитах Лида дали момиченцето е имало нещо метално по себе си. Примерно копчета или обички. Ала от нея сега мигар можеш изкопчи нещо?

– Даже и да е имало – каза старецът бързо, – знаем, ли от какъв метал са?...

И с ужас разбра, че знае: момиченцето е с месинговата гривна. Това е тайна, която също не бива да разкрива. После добави:

– А дори и да знаехме, толкова малък предмет не можеш откри. И разстоянието е голямо.

– А как намерихте пръстена? – възрази Олга Герасимовна.

– Може би кучетата ще я открият – старецът се опита да ѝ отвлече вниманието, но тя само поклати глава.

– Няма ли в списъка, който ми показахте, и други неща, които апаратът определя? – попита Олга Герасимовна.

Искаше му се да ѝ кресне да замълчи, но се съдържа.

– Не – каза, – само метали.

И това не беше вярно. Но старецът вече се окопоти:

– В гората сега е пълно с народ.

Олга Герасимовна не го чу.

– Почакайте! – възкликна тя. – Нали е с ботуши. А в тях има железни пирончета! Разбира се. Хайде, сега ще извикам някой по-млад. Всичко ще му обясните.

Погледна стареца и явно разбра чувствата му, не ги изтълкува не съвсем правилно.

– Не се безпокойте. Няма да го счупим. Няма да се отделям от него нито крачка.

– Не – отрязва старецът с яд. – Пирончетата машинката няма да открие. По никой начин няма да ги открие.

– Защо?

– На два метра работи. Само на два метра. Вижда по-зле и от човека. Няма смисъл.

Олга Герасимовна беше готова да му повярва, не си спомняше как вчера ѝ обясняваше, че апаратът може да улови грам вещество от километър разстояние, но гласът му, внезапното разтреперване на ръцете и нежеланието да срещне погледа ѝ го издадоха. И тя разбра, че е излишно да се говори повече.

Бавно се надигна и тръгна към вратата, без да се обръща, като че ли

старецът я беше обидил жестоко, а той не можа да измисли нищо друго, ами каза, потиснал сладкото облекчение:

– Забравихте пуловера, Олга Герасимовна.

Жената само сви рамене. И затвори вратата бавно, но окончателно.

12.

В къщата беше тихо. Цареше мъртвешка тишина. Дори ако в другите квартири беше останал някой, всички мълчаха, даже децата не плачеха. Старецът си представи как стотици хора вървят из гората, проблясват пламъчета и всички викат, шумят и си пречат взаимно. А момиченцето вече е умряло от студ. И сред тях върви Олга Герасимовна, възрастна пълна жена. Студено ѝ е, защото не взе пуловера. Старецът си мислеше и нещо друго – ще трябва да се откаже от всекидневните разходки до будката за вестници. Олга Герасимовна е добър и мек човек, но връщане няма. Стана му още по-тъжно и кой знае защо, си представи, че също върви из гората, но не търся Светлана, а Олга Герасимовна, спасява я и я носи към града, а тя му шепне старомодно: „Благодаря ви, спасителю мой.“ Старецът стана, отиде в кухнята и пийна вода. Тишината го гнетеше, а радостта, че успя да запази апаратчето, че не пъкна в чуждите ръце бъдещото си богатство, вече мина.

Пи още веднъж. Канеше се да се връща, когато чу тих стон. От изненада дори се хвана за печката. Беше едно котенце, което не стенеше, ами изписка, защото и то се чувствуваше самотно и изоставено. Старецът понечи да му изшътка, но забеляза на врата му червена панделка и си спомни, че преди два-три дни я беше видял на Светланината плитка. Не изпъди котенцето. Така си стояха наред кухнята:

– Не – каза старецът гласно, – все едно, вече е късно.

Котенцето седна и се облиза. Радваше се, че не е самичко. Старецът дишаше трудно, тилът му тръпнеше от тъпа болка. Победата, спасяването на апарата само усложниха живота му и в крайна сметка нямаше никаква победа.

Котето слушаше, наклонило глава, как старецът обсъжда с невидимия си събеседник:

– Хиляда души не я намериха, аз ли ще я намеря... е, как да им я намеря?

Котенцето вирна опашка и отиде в ъгъла, при паничката, да провери няма ли мляко. Нямаше. Бяха забравили да му сипят.

– Колко му е да презреш човека. Всеки е сам. И ти си сам, и аз съм сам. А никой не може да го проумее. Биха могли, но не искат. Да бях им рекъл: дръжте, използвайте го. Ама някой ще ми каже ли благодаря? Най-много да ме дадат под съд за незаконно задържане.

Старецът погледна котенцето, което седеше объркано пред празната купичка.

– А дълга си към тебе никой не е изпълнил. Отидоха си, забравиха те. Не се тревожи, сега ще се върнат всички, в радостта си може и да те нахранят. Или пак ще забравят.

Старецът се ослуша. Счуха му се стъпки по стълбата. Не, сторило му се е. В кухнята беше горещо.

А там, в гората, е студено.

По-рано винаги беше потребен някому... На жена си, на сина си, в работата. Сетне, когато остана само синът, вече не му беше особено нужен, макар че си идваше и му пишеше. А сега никому не е нужен.

Но ей-сега ще се върнат, ще доведат момиченцето. А в къщи няма никой. Трябва да сложи вода на печката, та да се стопли, докато дойдат. Сигурно ще искат хубавичко да напарят Светлана.

Дълго търси кибрит, а когато го намери, се сети, че напразно чака някого тук. Момиченцето е закарано в болницата. Там ще го разтрият, ако е измръзнало, и ще го изкъпят. Старецът сложи кибрита до печката и се опита да си спомни индекса на месинга. Не можа. Върна се в стаята, извади списъка, погледна го и го пхна в джоба на панталона.

Мисълта му се върна към Олга Герасимовна. И тя може да измръзне. Би трябвало да я посрещне, да я изпрати до в къщи. Ако поиска да говори с него. А защо да не иска, щом ще я посрещне от гората и ще прояви грижа?

Старецът отиде отново в стаята, облече пуловера на сина си – студено е навън. Напразно Олга Герасимовна не го взе.

Реши да стигне до гората, да посрещне Олга Герасимовна, нищо друго. На стълбите му хрумна простата мисъл: та той нарочно излъга Олга Герасимовна. Разбира се, че я излъга, защото сега ще отиде в гората, ще намери момиченцето и ще го доведе в къщи. А когато Олга Герасимовна попита защо не го е направил по-рано заедно с другите, ще си мълчи. Нека се сеща сама. То се знае – от скромност. А ако тръгне самичък. настрана от хората, никой не ще види апарата. И никой няма да му го вземе. А на Олга Герасимовна ще каже, че го е оставил в къщи. Разбира се, в къщи го остави.

Сега най-важното е да не намерят момиченцето преди него. Трябва да го открие. Не хилядите хора с кучета, а той сам.

Докато почти тичешком бързаше през опустелия, замрял градец, все му се струваше, че хората се връщат от гората, че са намерили момиченцето без него. И все повече и повече ускоряваше крачка, за да

избегне това.

Зад последните къщи, до пущинака, който стигаше до развалините, беше спряла „Бърза помощ“. Беше празна, със загасени светлини. Значи и шофьорът, и санитарите също са там, в гората.

В края на храсталака проблясваха светлинки. Там вече имаше хора.

Старецът навлезе в гората по брега на реката. Тук нямаше хора. Представи си гората и реши да се изкачи по дълбокото дере. Не запали фенерчето. Изгря луната и ако стъпваш по белите снежни петна, можеше да се върви почти като през деня. Старецът беше добре с очите, винаги се гордеше със своето зрение, силно не за годините му. Отгоре, откъм гората, се дочуваха слаби викове, сякаш си подвикваха гъбари.

Когато се изкачи по склона на дерето и задълба в гората, стана мъничко по-топло. Старецът си свали ръкавиците и пхна ръце в джобовете, за да посгрее пръстите си. Наблизо минаха хора. Няколко души. Шареха отпреде си с фенерчетата и си подвикваха. Старецът се долепи до ствола на една трепетлика и изчака да отминат. Добре че още не са намерили момиченцето.

Най-сетне започна боровата гора. Извади апарата и постави индекса на месинг. Лампичката не светна. Премести стрелката на максималното разстояние, повече от километър, и косъмчето се загря. Нима ей тъй, веднага я намери? Обърна апарата към източника. Сигналите идваха от посоката на виковете. Няколко месингови точки се движеха из гората. Не, няма защо да търси там. Там е милицията, може би горски войници. Копчетата им са метални. Старецът изключи апарата и продължи навътре в гората, но не по деретата, където хората особено се стараеха, надничаха във всеки храст, а по високите места. Кой знае защо, му се струваше, че момиченцето също ще търси най-високото място.

След двайсетина минути виковете заглъхнаха, но не изчезнаха. Станаха част от вятъра, от пукането на клончетата. Всеки пет минути старецът спираше и включваше апарата, ала напразно.

После застудя. Старецът съжали, че не си взе валенките. С обувки, макар и с галоши, студът стига чак до пръстите. Увереността му, че не само ще открие момиченцето, но и ще го доведе в къщи, преди да са се върнали другите, разстроени и разочаровани, започна да го изоставя. Прекалено студено, пусто и безлюдно беше тук, сред черните дървета.

13.

Настъпи моментът, когато старецът разбра, че е толкова уморен, та не може да направи нито крачка. Палтото му беше в прахоляк, листа и клечки, ръцете изподрани, а панталонът беше разцепен на едно място. Напрежението, което му помагаше два часа да се промъква през гъсталака, се смени с апатия. Без особено вълнение и негодувание си каза, че може и да не се измъкне от гората. И никой няма да го търси така, както търсят това момиченце, което още нищо не е направило в живота си, и ако се пресметнат всички пари, изхарчени за издирването му, времето, което губят стотици възрастни хора, ще излезе, че то не струва и една десетинка от това. Но него го търсят. А утре, като се усетят, никой няма да тръгне да търси стареца, макар че е преживял дълъг живот и повече от трийсет години е работил, изхранвал е семейство и е възпитал талантилив син. И не той е виновен, че синът му загина. Тъй и ще се прекъсне неговото семейство, родът му. И никой не ще забележи.

Седнал на едно повалено дърво, старецът с мъка застави вцепенените си пръсти да измъкнат от пазвата апарата, издърпа антената и натисна копчето, включено на месинг. И не защото вярваше, че ще намери момичето. Просто сега в това действие се бе съсредоточил смисълът на съществуването му. Лампичката светна по-ярко от преди.

Старецът не се учуди особено. Вече му беше почти все едно. Изви антената и се оказа, че месингов предмет, малък месингов предмет се намира на около четирийсет метра от него, в долчинката, зад младите елхички.

Старецът не стана веднага. Не му се помръдваше. Караше го на сън. Ако и момиченцето се чувствава така, по-добре да не го закача, нека си поспи...

Силният порив на вятъра, налетял с пронизителен вой, пращането на чупещо се клонче наблизко сякаш събудиха стареца. Ръцете му се размърдаха, разтърси глава, като че изливаше вода от ушите си, и толкова рязко се изправи, че насмалко не падна на замръзналата земя. Не, още не всичко е свършило, ще повоюваме още...

Старецът уверено крачеше към месинговата гривна. И през ум не му минаваше, че там може да се окаже нещо друго. Четирийсетте крачки преодоля трудно, защото на пътя му се изпречиха паднали трупи и той ги заобиколи, за да не включва отново апарата, че му измръзваха

ръцете. Изпраща, разкопча се палтото, кракът му пропадна в някаква дупка. Старецът го дръпна и остави там галоша си, но когато забеляза, не се притесни, защото изведнъж разбра, че всичко ще свърши добре, ще намери момиченцето и ще стигне при хората...

Полянката беше заобиколена с млада гъста елхова горичка. Тревата беше изпотъпкана. Старецът включи фенерчето и лъчът му затрепери, замаята се по шумата и сухата трева.

Гривничката лежеше на един пън, блесна на светлината като златна.

Старецът прилекна и я взе. Беше студена, ледена, кой знае кога я бе изгубило момиченцето. А без гривната старецът не можеше да го намери.

Едва се принуди да се изправи. Беше много стар, къде по-стар от годините си. Не съжаляваше нито за себе си, нито за богатството, което няма да дочака, а изведнъж преживя целия ужас, стоварил се върху Светлана, и надеждата й, че някой ще дойде и ще я изведе оттука. И виновник за това беше той, старецът. Защото вече няколко часа знаеше, че може да я намери. И ако не беше той, момиченцето отдавна да си е в къщи. Можеше да я намери през деня, когато беше светло и не толкова студено, можеше да вземе със себе си Олга Герасимовна и двамата щяха да я доведат у дома. А Олга Герасимовна нямаше да каже на никого за апарата, защото е сериозен човек. Ами ако беше разправила? Какво, ми-гар двамата нямаше да преживеят с неговата пенсия и нейната заплата?

И в отчаянието си старецът правеше кръг след кръг около поляната, повдигаше клоните на елите, хрипеше: „Светлана!“ – нямаше сили и глас да извика. Но никой не се обаждаше. А старецът беше съвсем изнемощял, за да се върне при хората и да ги извика да претърсят тези елички.

Старецът кипеше от злоба към себе си – последен изблик на енергия, – дето погуби и момиченцето, и себе си. Не усещаше краката си, а сърцето биеше на чести и неравни тласъци, замираще и спираше. А той вървеше и не чувствуваше нито убожданията, нито ударите на клоните по лицето си.

Веднъж падна и като се изправяше, видя на земята черна кутийка. И с учудване отбеляза, че е неговият апарат, който е изпуснал или сега, или преди няколко минути, когато пак е минал оттук. Не се разтревожи, защото апаратът беше част от онова далечно минало, което сега като че ли изобщо не го е имало, а и не би могло да го има.

Старецът се повдигаше с мъка, апаратът лежеше точно до него и в

този миг се сети нещо, свързано с апарата. Не можа да проумее веднага за какво още може да му послужи. В ушите му звучаха някакви важни думи на Олга Герасимовна за пирончетата. Какво общо имат тук пирончетата? Къде са те?

Както си лежеше, старецът протегна ръка към апарата и без да съзнава какво прави, го включи, по памет го сложи на индекса на желязото, който никога не би си спомнил през деня. И като гледаше как светва лампичката, разбра защо е вдигнал апарата. Ботушките на Светлана са наковани с пирони.

14.

Светлана седеше, удобно свита на топчица, засипана с листа, и човек можеше да не я види дори ако минеше на-две крачки от нея. Отначало даже му се стори, че не диша. Толкова студена и неподвижна беше.

Старецът седна до нея и започна да я друса, да хрипти в ухото ѝ, но Светлана не се обаждаше. Придърпа я до себе си и седешком, със свободната си ръка заразкопчава палтото ѝ, за да я прикътта до себе си, а Светлана беше вяла и послушна, но изобщо не искаше да се събуди и да помогне на стареца, защото той вече нямаше сили, за да я стопли както трябва.

Апаратът му пречеше. Метна го по-настрана и той се скри в купчината листа. Апаратът можеше да му послужи, за да намери обратния път, но старецът не помисли за това, защото по-важно беше момиченцето да е живо, понеже все едно можеше да направи това невероятно усилие – да се върне при хората – само ако тя е жива. Иначе защо ли му беше да се връща.

Старецът притискаше Светлана до гърдите си с двете си непослушни ръце и му се стори, че сърцето ѝ бие. Не беше сигурен, но надеждата, че момичето е живо, му придаде сили, за които дори и не подозираше. Седешком успя да сложи детето на коленете си и да смъкне палтото и пуловера на сина си. Уви го пъргаво в пуловера, а сетне в палтото. Дори разтри ледените му, студени пръсти и момиченцето изхлипа като насън.

Сега най-важното беше да се изправи на крака и да вдигне Светлана. Старецът забеляза един дебел клон, който беше увиснал наблизко. Обхвана вързопата с момиченцето с дясната си ръка, а с лявата се вкопчи, без да усееща пръстите си, в клона и се помъчи да се придърпа нагоре.

Не успя. Наложил се да пусне клона, да застане на колене, да прегърне Светлана и бавно да протяга крака си напред, повдигайки коляното, сетне да постои минута-две на едно коляно, за да се опита да усмири сърцето си, и след няколко неуспешни опита все пак да застане на крака и да направи първата стъпка.

15.

Вървеше, без да вижда почти нищо пред себе си, обръщаше се с гръб, ако трябваше да се промъква през храсталаци, за да предпази Светлана с тялото си. Вървеше напред, без да се страхува, че може да се заблуди, защото това би било такава несправедливост, на която не може да се реши дори съдбата.

Слизаше надолу, към черния път, който се виеше покрай реката, защото знаеше, че скоро ще падне и няма да може да носи момиченцето. Макар да бяха изтърпнали, ръцете все се теглеха надолу и можеха всеки момент просто да се смъкнат и тогава вече с нищо не можеш ги накара да вдигнат отново детето.

Ала ръцете му служиха още известно време. До самия път. Все пак успя да излезе на пътя, усети го, без да го вижда, и пое по него. Струваше му се, че върви бързо и равномерно и даже броеше стъпките си, само че непрекъснато бъркаше, защото не можеше да си спомни някои цифри. В действителност се придвижваше с редки несигурни крачки, понякога тъпчеше на място и отстрани приличаше на мъртво пиян.

Изведнъж Светлана промърмори нещо неразбрано и старецът ѝ отговори, успокоявайки я. Вместо думи излезе мучене, но той си мислеше, че говори меко и убедително.

Сетне вече нищо не мислеше и не броеше крачките, а се бореше с виденията, които го уговаряха да спре и да си легне, виждаше различни хора – и сина си, и покойната си жена, и Олга Герасимовна, но не вярваше на увещанията им.

Падна точно на края на гората и инстинктивно легна тъй, че да прегърне Светлана, присви колене и я скри от вятъра в обръча на ръцете си. А на него му се струваше, че върви.

Така ги намериха. Десетина минути след като старецът падна. Намериха ги хората, които се връщаха от гората по същия път, защото мнозина премръзнаха и бързаха да се приберат, да се постопят малко, да си починат и на разсъмване отново да вървят в гората.

А после, когато питаха Светлана как и къде я е намерил старецът, тя не можеше да си спомни.

КРАЙ

© Кир Буличов
© Нина Ракева, превод от руски

Кир Булычѐв
Богатый старик

Сканиране и разпознаване: Мандор, 2000
Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1233>]